

عوامل مؤثر بر پیشرفت اجرای طرح انطباق امور پزشکی با موازین شرعی

نویسنده: دکتر طاهره لبّاف

متخصص و جراح بیماریهای زنان و زایمان - رئیس دانشگاه پزشکی فاطمیه

به راهنمایی اکتفا نموده و هشدارهای بیدارکننده ای را مورد تأکید قرار داده است لکن در صحنه روابط و رفتارها و شیوه های اجرایی این قانونمندیها و متدهای بهره گیری، اصول تعالیم وحی و انبیاء و معلمان الهی را اجتناب ناپذیر و رعایت ارزشهای اخلاقی را ضروری انگاشته است و انقلاب فرهنگی از این دیدگاه همان تحول در شیوه روابط است نه دخالت در اصول و قوانین شناخته شده علمی. ازدیگر سو، گاه این اندیشه جایگزین رهیافت های اصولی می گردد که همه امور مرتبط با حرفه پزشکی از مهندسی ساختمان، بیمارستانها، دکوراسیون مراکز بهداشتی و درمانی، مطبهای پزشکان، سیستم پذیرش بیمار، تجهیزات و تزئینات اطاق عمل، شکل ابزار پزشکی، تجویز داروها، ترکیبات و حلال داروها، شیوه برخوردها و روابط پزشک و پرستار با بیمار و روابط حاکم بر محیطهای درمانی، نامها و اصطلاحات و شیوه های تحقیق و تجربه و سایر مسائل بهداشتی و درمانی و رایج در محیطهای پزشکی، همه نشأت گرفته از اصول و تجربیات و مستندات علمی است و خاستگاه محکم و استواری در مبانی علوم دارد و حال آنکه بسیاری از آنچه که هم اکنون در عرصه گسترده نظام بهداشت و درمان و روابط و شیوه های اجرایی پزشکی جریان دارد در حقیقت مظاهر آداب و رسوم و اندیشه ها و ایده های کسانی است که به نحوی در مسائل پزشکی نقش داشته اند، که البته در این نقطه نظر آن دسته از مسائل و داده های پزشکی که متکی به قوانین شناخته شده طبیعی و اصول به تجربه رسیده علمی بوده و می باشند مورد بحث نبوده و اصول علمی همواره از قداست و اهمیت و احترام به حکمت متعالیه الهی در آفرینش برخوردار می باشند.

پیش از ذکر عواملی چند که بگونه ای بنیادین می تواند بر اجرای طرح انطباق امور پزشکی با موازین شرعی تأثیر گذارد، توجه اساسی به زیربنای علل دور ماندن حرفه مقدس پزشکی از حوزه انطباق آن با موازین شرعی ضروری می نماید.

نخست آنکه موضوع انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی، منحصر به یک سلسله احکام فقهی در خصوص مسائلی نظیر سقط جنین، تشریح جسد، پیوند اعضا، تغییر جنسیت، تحدید نسل، معاینات پزشکی و یا مصرف انواع داروهای الکلی همانند شربت سینه، پوسته کپسولها (که ژلاتین آن از استخوان خوک تهیه می شود)، انسولین (که از لوزالمعده خوک تهیه می گردد)، خمیر دندان، دیات، قصاص و همچنین گرفتن هورمونها از جفت و نظائر آن نبوده و مسائل فراتر از این محدوده می باشد و بیشتر این امور معلول عواملی دیگر است که در صورت بسنده نمودن بحث و بررسی به اینگونه امور، برخورد انفعالی با مشکلات اساسی صورت پذیرفته و راهگشا و تعیین کننده نخواهد بود و در مسیر زمان همواره شاهد ظهور مسائلی تازه و بروز مشکلاتی از این دست خواهیم بود.

نکته دیگر آنکه احکام شرع مقدس اسلام خصوصاً احکام ثانویه تابع ضرورتها و شرایط بوده و بنا بر مقتضیات زمان و مکان موضوع آن تعیین می گردد و احکام سلبی یا ایجابی، حرمت و حلیت، مندوب و مکروه و مباح بر آن مترتب می شود.

چنانکه موضوع متفی گردد حکم نیز متفی شده و باصطلاح فقها، «سالبه به انتفاء موضوع» می گردد و اصولاً مکتب متعالی اسلام در زمینه ضوابط و قوانین حاکم بر هستی نفی و اثبات را برعهده خرد و عقل آدمی گذاشته و در این عرصه

بر فراگیری علم و دانش در اقصی نقاط عالم دارد و می فرماید (اطلبوا العلم ولو بالصین) یعنی دانش را بجوئید و فراگیرید حتی اگر در چین باشد که تصور تحصیل علم در کشور چین با مسافت بعد راه و دشواری سفر در آن روزگار اهمیت کسب علوم از نظر اسلام را مشخص می سازد لکن نکته مهم و قابل توجه در این گفتار همان است که در باب اقتصاد و صنعت و توسعه می باید محور توجه قرار گیرد یعنی جهانی اندیشیدن و ملی و خودی عمل کردن.

ب- دومین عامل دور ماندن حرفه پزشکی از موازین شرعی در جامعه ما حاکمیت نداشتن اسلام و مدیریت اسلامی در گذشته و فقدان بینش حکومت و مدیریتی اسلامی در هیئت حاکمه و مسئولان و کارگزاران کشور و میدان عمل نداشتن مدیران، پزشکان و متخصصان مسلمان و متشرع در امور مربوطه بوده است و بدیهی است که در صورت تدوین برنامه و تنظیم روشهای اجرایی و ضمانت اجرا برای اعمال حاکمیت دین و ارزشهای الهی و معیارهای اخلاقی در حرفه پزشکی، زمینه های انطباق به تدریج فراهم می گردد.

ج- سومین عاملی که در این موضوع قابل ملاحظه می باشد آن است که بر خلاف گذشته پرافتخار فرهنگی ما که طیبیان ما حکیم هم بودند و از حکمت و معارف حقه و نگرش الهی در علوم بشری برخوردار، امروزه پزشکان مسلمان حکیم نیستند و به تجزیه و تحلیل علم و تجربه خود در چارچوب تنگ علت ر معلول مادی و اثرگذاری و اثرپذیری عوامل طبیعی اکتفا نموده و ابعاد گسترده و قلمرو بیکرانه معنویت انسان و جهان و خصائص شگفت انگیز روح را از نظر دور می دارند تا جایی که علم روانپزشکی هم که می بایست به کند و کاو و مطالعه عمیق در این زمینه ها پردازد به محدوده زیستی بشر و در زیر شاخه زیست شناسی منحصر گردیده و درمان روح و روان انسان ها را نیز در گرو داروهای شیمیائی گذاشته است.

از این رو تربیت پزشکانی که حکیم هم باشند و خدمت به جسم و روح بشر را در پرتو دانش مادی و روشنی و معرفت ایمانی و معنوی به انجام برسانند بیشترین و بهترین عوامل مؤثر در طرح انطباق را متحقق خواهد ساخت.

د- از دیگر علل عملی نشدن انطباق (امور پزشکی با موازین

ما امروزه در جهان شاهد یک سلسله رفتارهای ضد اخلاقی و مغایر با شئون و ارزشهای معنوی و پزشکی بویژه در مسائل جاری و روابط و شیوه های اجرایی بهداشت و درمان هستیم که در میدان دید صاحب نظران و بویژه پزشکان متشرع و متعبد از یک سو و در فرهنگ مذهبی و عرف اجتماعی بسیاری از مردم میهن اسلامی از سوی دیگر، بصورت زنجیری بازدارنده، مانع از پیشرفت و توسعه نظام پزشکی کشور تلقی می گردد.

این موضوع بیش از آنکه معلول سهل انگاریها و سهو و بی توجهی اشخاص بی اعتقاد و علاقه به ملاکهای شرعی و مکتبی و احکام دینی باشد، حاصل عواملی چند بشرح زیر بوده است که مطالعه و پژوهش در زمینه آنها ما را در شناخت و بازیافت عوامل مؤثر بر پیشرفت اجرای طرح انطباق توفیق و یاری خواهد داد.

الف- تأثیر پذیری علم و حرفه پزشکی امروز از تفکر مادی و بینش الحادی غرب و فرهنگ لائیک که در تاروپود مسائل بهداشتی و درمانی ریشه دوانیده و به همراه دستاوردهای مفید و ارزشمند علم پزشکی بر سایر جوامع و ملتها تحمیل شده است.

رهاسازی آن از اسارت پیرایه ها و فرهنگ غربی که یک ضرورت تلقی می گردد. این به مصلحت حرفه پزشکی و زمینه ساز تحول و تکامل آن است که از آمیختگی ناروا پالایش گردد و زبان مستقل خود را باز یابد.

اگر ما در شیوه های اجرایی علوم پزشکی و روابط حاکم بر بهداشت و درمان، ارزشهای اسلامی را مطرح می سازیم بدین معنا نیست که فقط فرهنگی را جایگزین فرهنگ دیگری سازیم بلکه مساله اساسی آن است که در جریان رفتن علوم از شرق به غرب (به دلیل مبارزات کلیسا با علم در قرون وسطی) علم تجربی، طب علوم تجربی و طب در بستر فرهنگ، غربی و حاکمیت روح ضدیت با ارزشهای مذهبی و تضاد با معنویات تکوین یافته و آن را بصورت یک مجموعه حاوی ضد ارزشها جلوه داده است و ما ناگزیر از تغییر مسیر و تصحیح خطا و انحرافات انجام شده هستیم و سخن ما نیز در این خصوص آن نیست که از ثمرات و ره آوردهای علوم و تجربیات و تکنولوژی غرب یا هر کجای جهان چشم پوشی نمائیم که مکتب ما تأکید

می‌گردد از عوامل مهم و مؤثر بر پیشرفت اجرای طرح انطباق محسوب می‌شود.

۱- ایجاد مراکز مطالعات اسلامی در امور پزشکی با همکاری حوزه‌های علمی و دانشگاهها جهت پژوهش و بررسی تاریخ طب در اسلام و تدوین فقه الطیب و تبیین و تشخیص و تعیین موارد اختلاط و پیرایه‌های فرهنگ غربی با علم و حرفه پزشکی

۲- ایجاد احساس قدرت و صلابت و القاء روح جرأت و شهادت در اساتید و دانشجویان برای برخورد از موضع چیرگی با فرهنگ غربی و طرح آشنائی و انس آنان با مشاهیر بزرگ علمی و پزشکی مسلمان و آثار و نظرات آنان و تأکید بر برتریهای نظر و علمی آنان

۳- سرمایه‌گذاری در جهت افزایش توان علمی و گسترش دامنه تحقیقات اساتید، محققان و دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی

۴- ایجاد بانک اطلاعات پزشکی بین‌المللی و ارتباط با مراکز پزشکی جهان و بویژه پزشکان و متخصصان و محققان مسلمان

۵- در نظر گرفتن خطرات اختلاط زن و مرد در فضاهای آموزشی و اهمیت و مثبت بودن تفکیک محیط‌های آموزش عالی

۶- اهمیت‌گزینش نیروهای متعهد و صلاحیت‌دار برای تربیت و تعلیم پزشک متعهد و حکیم

۷- تخصیص سهمیه، امکانات و تسهیلات آموزشی بیشتر برای تحصیل زنان در دانشکده‌ها

شرعی) در گذشته فقدان نمونه و مدل مناسب بوده است که با توجه به گستردگی حوزه‌ها و تخصص‌های گوناگون پزشکی هر بخش از آن مسائل مبتلا به و ویژه خود را داشته است و اصولاً در هر زمینه، راه‌های طی نشده‌ای وجود دارد. ارائه الگو و مدل‌های تجربه شده در طرح انطباق یکی دیگر از عوامل مؤثر بر پیشرفت آن می‌باشد.

بصورت اجمال تصویری از یک طرح اجرایی که بخش عمده‌ای از آن بصورت عملیاتی تحقق یافته و فرایند چشمگیر آن هم اکنون یکی از نمونه‌های تجربه شده از عوامل مؤثر بر پیشرفت اجرای طرح انطباق، با عنایت به زیربناها و عناصر پیشین که ذکر گردید، می‌باشد را ارائه دهم.

این طرح که بعنوان نخستین تجربه بخش غیردولتی در تأسیس دانشگاه علوم پزشکی است با هدف تربیت پزشکان متخصص زن در رشته‌های پزشکی موردنیاز جامعه اسلامی و اجراء احکام الهی و ارزشهای دینی و مکتبی در محیط آموزش عالی بمنظور پرورش پزشکانی متخصص و برخوردار از معرفت جهان‌بینی الهی و مجهز به ابزار علم و ایمان و همچنین ارائه الگویی موفق از نتایج مؤثر و سازنده تفکیک فضاهای آموزشی (محیط‌های مستقل زنان، مردان) در مراکز آموزش عالی اینک با نام مطهر و مقدس فاطمیّه وارد چهارمین سال تحصیلی خود شده است و ...

این دانشگاه در نظر دارد بمنظور جامه‌عمل پوشاندن آرمان و آرزوی جامعه اسلامی و تحقق طرح انطباق علم پزشکی با موازین شرعی، مطالعات و تجربیات خود را به شرح زیر بمورد اجرا گذارد و آنچه که ذیلاً بعنوان دستورالعمل اجرایی ذکر